

zgodovino Maribora je morda pomembnejša predstavitev rezultatov izkopavanj na lokaciji starega gradu (Gornji Maribor - danes Piramida), pod okriljem katerega se je razvilo srednjeveško mesto. Izsledki izkopavanj so zanimivi, ker so se poleg pričakovanih visoko srednjeveških ostankov, pokazali tudi ostanki poznoantične utrdbe (ni pa jasno iz katerega obdobja pozne antike) in material, ki nakazuje možnost, da so lokacijo začeli naseljevati že na koncu 10. stoletja in ne šele v 11. stoletju, kot se je doslej mislilo.

Šesti članek je spleten iz rezultatov arheoloških in zgodovinskih raziskav. Ponuja živo sliko razvoja Ptuja in tega južnega dela meje med Madžarskim kraljestvom in Svetim rimskim cesarstvom nemške narodnosti v obdobju od konca madžarskih vpadov do 13. stoletja. Med mnogimi zanimivimi ugotovitvami, ki so v članku naj omenim samo datiranje parcelacije mestnega areala. Poznejša obdobja so že bolje poznana iz zgodovinskih virov in zato tu manj obdelana. Predstavljen je le material iz odpadne jame v mestu, ki je bila v rabi od visokega srednjega veka do 17. stoletja.

V sedmem članku so na kratko predstavljena Ormoška najdišča s srednjeveškim materialom in izbor materiala.

Zadnji, osmi sestavek je objava izkopavanj in predstavitev kovačnice ter talilnice iz poznega 15. stoletja pod gradom Grad na Goričkem. Objekt je eden redkih srednjeveških metalurških obratov (in obrtniških obratov nasploh) na Slovenskem, ki je bil skoraj v celoti izkopen in objavljen.

Ob slovenskem besedilu je nemški ali italijanski prevod.

Ivan Marija HROVATIN

Paola Korošec: *Prispevek k izpovednosti velikega moškega zlatega prstana z grajske nekropole v Ptuju.* Razprave Filozofske fakultete. Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, Ljubljana 1997. ISBN 86-7207-091-7. 56 strani, 2 sliki, 8 tabel.

Avtorica obravnava ženski grob številka 355 iz velikomoravske faze nekropole na Ptujem gradu, ki sodi v čas med sr. 9. - 2. pol. 10. stoletja. Grob izstopa zaradi svojega bogatega inventarja, sestavljenega iz dveh parov zlatih in srebrnih uhanov, zlatega in srebrnega prstana in dveh gumbov. Izpostavljen je zlati prstan, ki naj bi bil glede na velikost in obliko delan za moško roko ter po obliki in izdelavi ne spada v tipični kulturni krog moškega grobnega inventarja te dobe. Paola Korošec si je postavila cilj ugotoviti kraj nastanka prstana, njegovo vlogo in pomen. Primerjala ga je s prstanom iz krste srbskega vladarja Stefana Prvočenanega iz samostana Studenice.

Ptujski prstan ima analogije v dvornem nakitu in kot simbol oblasti predstavlja pripadnost osebe posvetni in cerkveni hierarhiji. Glede na razprostranjenost analogij (Studenice, Zalavar, Trilje, otok Warde pri Oldenburgu) avtorica domneva, da je bil izdelan v delavnici v Zalavarju, takratnem središču političnega in cerkvenega življenja, ali pa v Starem Mestu.

Paola Korošec nato ugotavlja, da v grobnih inventarjih moravskega visokega plemstva, katerega članu bi lahko pripisali obravnavani prstan, podobnih ni najti. Ker so prstane te vrste nosili visoki cerkveni dostojanstveniki, škofje, kar je izpričano tudi v pisnih virih, domneva, da bi lahko pripisali ptujski prstan nadškofu Metodu, studeniškega pa njegovemu učencu Klimentu ali nasledniku Gorazdu.

Glede na tesne stike, ki naj bi obstajali med nadškofom Metodom in panonskim knezom Kocljem, avtorica domneva, da bi v grobu z obravnavanim prstanom utegnila biti pokopana žena kneza Koclja, ki je nosila prstan nadškofa Metoda, katerega je lahko dobila v varovanje od moža ali samega Metoda.

Besedilo je v slovenskem in angleškem jeziku.

Tina MILAVEC

Borut Križ: *Novo mesto IV. Kapiteljska njiva, gomila II in gomila III.* Carniola Archaeologica 4, Dolenjski muzej, Novo mesto 1997. ISBN 961-90219-0. 86 str., 75 tab., 5 pril. in številne fotografije.

Borut Križ: *Novo mesto V. Kapiteljska njiva, gomila IV in gomila V.* Carniola Archaeologica 5, Dolenjski muzej, Novo mesto 2000. 84 str., 47 tab., 2 pril. in številne fotografije.

Novo mesto, današnja metlopola Dolenjske, skriva pod svojimi temelji znamenite stare kulture. Zanimivo je, da zanje dolgo nismo vedeli. Raziskovalna mrzlica, ki je v zadnjih desetletjih devetnajstega stoletja zajela tedanjo Kranjsko in ki je spravila na svetlo na tisoče starih grobov, Novega mesta ni bistveno prizadela. V mestu so pri gradnji poslopja za okrajno glavarstvo sicer naleteli na rimske grobove, vendar pa se te najdbe nikakor niso mogle meriti z bogastvom, ki je prihajalo na dan v Petovionii, Emoni ali Neviodunu. Podobno lahko rečemo za izkopavanje dveh halštatskih gomil, ki so jih na Kapiteljski njivi že leta 1894 družno raziskali Rudolf Hoernes, Franz Brattina in Jernej Pečnik. Gradivo je namreč romalo v Naravoslovni dvorni muzej na Dunaj, zato ga dolgo časa niso poznali ne ljubitelji arheologije, ne strokovnjaki.

Kakšna je bila vloga Novega mesta v prazgodovini, je postalo bolj ali manj jasno šele leta 1939, ko so v Kandiji, torej na desnem bregu Krke, pri gradnji telovadišča naleteli na grob halštatskega veljaka, ki je bil pokopan v imenitni bojni opravi, v katero je sodil tudi bronast oklep. Grob je ležal v sploščeni gomili, ki na površini ni bila več vidna. Izkopavanje seveda ni bilo načrtno in le prisebnosti profesorja Janka Jarca se imamo zahvaliti, da je bila dragocena najdba rešena uničenja.

Le dobri dve leti po najdbi oklepa so v Kandiji skoraj na istem mestu znova zadeli na bogat grob, v katerem je ležal med drugim tudi uvožen etruščanski daritveni trinožnik. Ta najdba je dokončno potrdila domnevo, da je moralo biti Novo mesto v železni dobi pomembno gospodarsko, kulturno in politično središče. Treba je bilo le še počakati na pravi čas in primerne strokovnjake, ki bi dragocene najdbe iztrgal zemlji in jih spravil v muzejske vitrine.

Trenutek je napačil po vojni, ko se je pričelo mesto nezadržno širiti, nove gradnje pa so pričele resno ogrožati prazgodovinska in rimska grobišča. Danes lahko rečemo, da je bilo srečno naključje tudi v tem, da je prišel v Novo mesto službovat Tone Knez. Kot kustos Dolenjskega muzeja je kopal na Mestnih, Kapiteljskih in Znančevih njivah, v Bršljinu, in Beletovem vrtu, skratka povsod tam, kjer so ob novih gradnjah prihajale na dan arheološke najdbe. Novo mesto se lahko danes ponaša z eno najbogatejših arheoloških zbirk v tem delu Evrope, ilustracije najdb iz tamkajšnjih gomil pa so pogosto uvrščene v najbolj ugledne preglede evropske prazgodovine.

Kako je izgledalo Novo mesto v prazgodovini, razmeroma dobro vemo. Proti koncu pozne bronaste dobe, torej v 9. in 8. stoletju pr. Kr. so si takratni prebivalci postavili svoje domove na razgledni vzpetini, ki nosi ledinsko ime Marof. Njihovo naselje sicer še ni bilo sistematično raziskano, manjše sondiranje na severnem koncu gradišča pa je pokazalo, da očitno ni bilo utrjeno s kamnitim obzidjem. Naselju na Marofu je pripadalo obsežno grobišče na bližnji Kapiteljski in na Mestnih njivah, kjer so arheologi doslej našli več sto žarnih grobov.

Žal so bile raziskave na Marofu preskromne, da bi lahko z zanesljivostjo trdili, da je bilo naselje obljudeno tudi v železni dobi. Skromne površinske najdbe namreč ne dovoljujejo zanesljivih zaključkov, saj ne gre zavreči možnosti, da so v tem času prebivalci naselje prestavili na odlično zavarovani okljuk, na katerem danes stoji mesto. Da te možnosti ne gre povsem zavreči, govori namreč dejstvo, da so nedavno našli naselbinske plasti iz mlajše železne dobe tudi na vzpetini, na kateri stoji kapiteljska cerkev.

Če že ne vemo, kako je takrat izgledalo naselje, pa odlično